

سیاست ایلخانان در ماوراءالنهر

دکتر جواد عباسی

عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه فریوسه مشهد

با تقسیم متصرفات چنگیزخان میان اولوس‌های چهارگانه، ماوراءالنهر سهم جغتای و فرزندان او شد. با این حال بروز اختلاف در میان اعضای خاندان جغتای و دخالت‌های خاندان اکتای در امور این منطقه دورانی از بی‌ثباتی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را در این منطقه به وجود آورد. از سوی دیگر با تغییر و تحولاتی که در حکومت مرکزی مغول و متصرفات غربی از جمله ایران رخ داد، حکومتی بنام حکومت ایلخانی در ایران شکل گرفت که مرز شمال شرقی آن تاجیخون گسترده بود. در چنین شرایطی جغتاییان حمله به خراسان (قلمرو ایلخانان) را به‌عنوان راهی برای برون‌رفت از بحران‌های داخلی و توسعه‌طلبی ارضی و اقتصادی مدنظر قرار دادند. به‌همین دلیل مسأله مرزهای شمال شرقی (خراسان و ماوراءالنهر) تبدیل به یکی از دغدغه‌های مهم حکومت ایلخانی گردید. ایلخانان برای حفظ مرزهای خود و پیشگیری از تعرضات جغتاییان مجموعه‌ای از تدابیر سیاسی، نظامی و گاه اقتصادی در پیش گرفتند که از رویارویی‌های نظامی تا دخالت در امور داخلی اولوس جغتای و حتی به‌کارگیری سیاست زمین‌سوخته در ماوراءالنهر و خراسان را شامل می‌شد. در این مقاله کوشش شده ابعاد این موضوع، عوامل موثر در آن و پیامدهای این وضعیت برای منطقه ماوراءالنهر و خراسان بررسی شود.

*****